

Самостійне опрацювання №3

Підготувала: Бумбу Д.
111- гр.

Тема: Географія світового транспорту. Зовнішньоекономічні зв'язки

1. Загальна характеристика географії світового транспорту

Транспорт — одна з найважливіших галузей господарства, яка забезпечує зв'язки між виробниками й споживачами, становить матеріальну основу географічного поділу праці. Залежно від рівня розвитку різних видів транспорту виділяють чотири основні типи транспортних систем. Перших два типи — північноамериканський (США, Канада, Австралія) і західноєвропейський — характерні для високорозвинутих країн.

Тут пропорційно розвинуті всі види транспорту, але в першому в пасажирських перевезеннях переважають повітряний і автомобільний, а в другому переважає залізничний, у вантажних — автомобільний транспорт. Країни, де переважає залізничний транспорт, — Індія, Пакистан, Алжир, Туніс, Марокко, Замбія, Уругвай, Аргентина тощо відносять до третього типу. До четвертого зараховують країни, в яких переважає автомобільний транспорт (Афганістан, Ємен, Ефіопія, Саудівська Аравія та ін.) або річковий (Судан, Конго, Парагвай тощо).

Табл. 1. Протяжність залізничних та автомобільних шляхів (включаючи дороги без твердого покриття)

Густота транспортної мережі в розвинутих країнах 50 км/100км², у країнах, що розвиваються,— близько 9 км/100 км². Основний вид сухопутного транспорту — залізничний, але роль його в епоху НТР дедалі знижується. Загальна протяжність залізничних шляхів становить И 80 тис. км, якими провозиться 5 млрд. т вантажів. За протяжністю залізниць на першому місці стоять США, за густотою залізничної мережі — Бельгія та ФРН. Рівень електрифікації залізниць у країнах світу різний. Так, у Швейцарії залізниці електрифіковані майже повністю, в Італії — на половину, у Франції, Бельгії, Іспанії, Росії — на третину. Створюються швидкісні лінії в Японії, Франції, ФРН, Італії, Великобританії, США, де швидкість поїздів доведена до 160-200 км/год і більше. Залізницями перевозять головним чином масові вантажі (зерно, вугілля, сталь, залізну руду тощо).

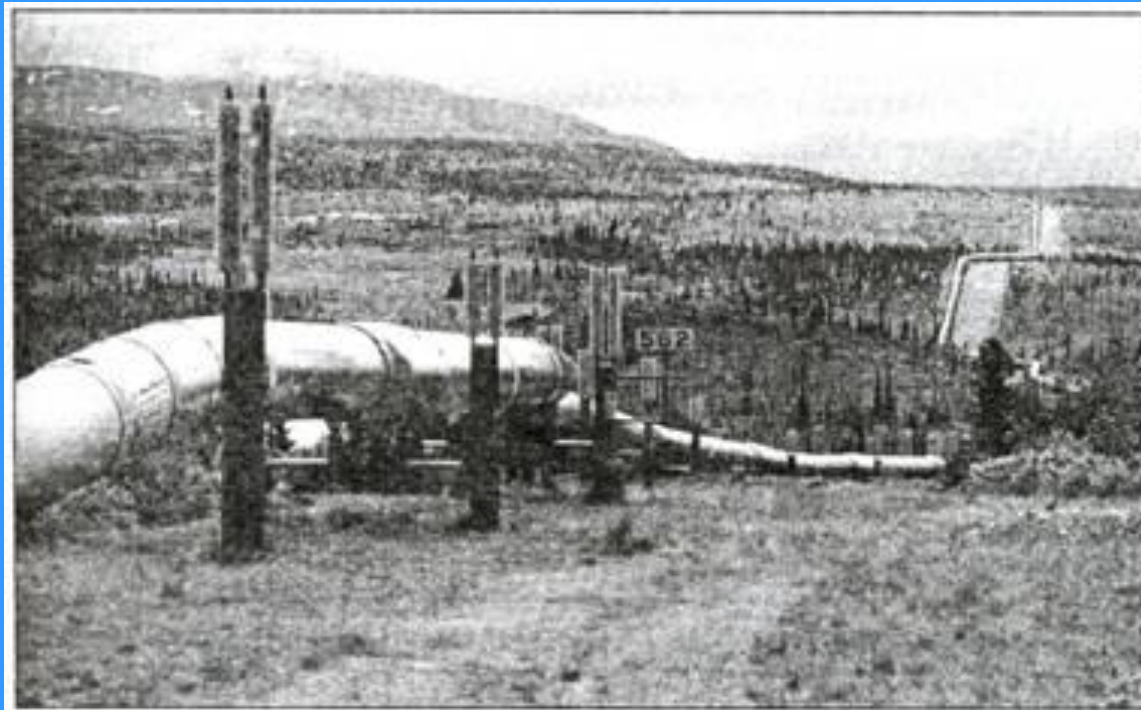
Країна	Залізниці (тис. км)	Автомобільні (млн. км)
США	187,7	6,5
Росія	87,1	0,85
Україна	28,8	0,17
Індія	62,0	1,8
Китай	54,0	1,0
Франція	32,6	1,3
Німеччина	47,7	0,63
Бразилія	30,0	1,7

На автошляхи припадає $\frac{2}{3}$ загальної протяжності світових шляхів сполучення. Світовий автопарк на початку XXI ст. налічує 141,7 млн вантажних машин та 462,1 млн легкових машин та автобусів, з них $\frac{3}{4}$ припадає на країни Західної Європи та Північної Америки. У світовому пасажирообігу частка автотранспорту становить $\frac{4}{5}$. Найвищого рівня розвитку цей вид транспорту набув у розвинутих країнах (США, Франція, ФРН, Великобританія та ін.). Автомобільний транспорт відіграє провідну роль у перевезеннях пасажирів та вантажів на короткі відстані. Збудовані окремі трансконтинентальні магістралі, у тому числі від Тихого до Атлантичного океану в США та Канаді, через Сахару в Африці, трансамазонська магістраль тощо.

Швидкими темпами розвивається трубопровідний транспорт (основні райони — Північна Америка, Європа, Південно-Західна Азія). Загальна протяжність магістральних нафтопроводів перевищує 440 тис. км. Через них щороку прокачується 2 млрд. т нафти й нафтопродуктів. Найкрупнішими власниками трубопроводів є США та Росія.

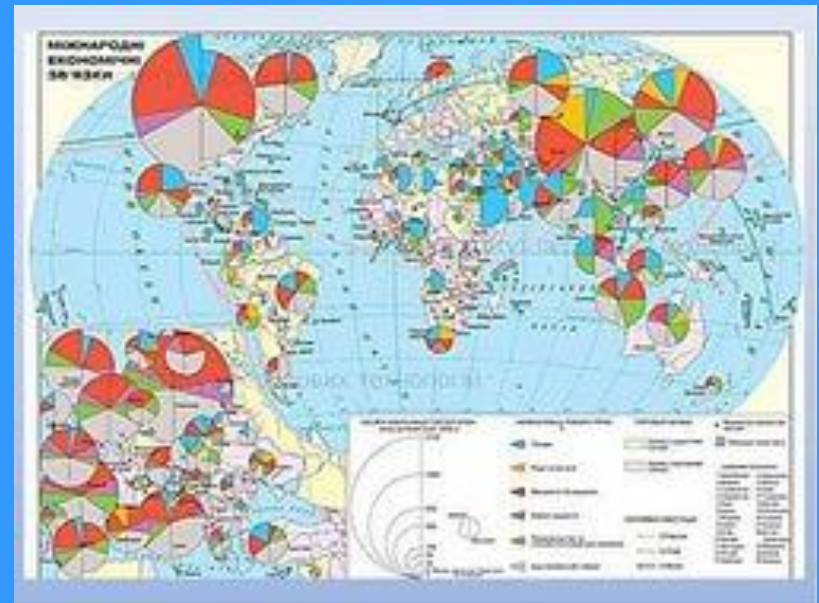
Морський транспорт відіграє значну роль у світовому вантажообігу, обслуговуючи міжнародну торгівлю. Близько 1/2 всього тоннажу припадає на нафту та нафтопродукти. Зростає частка перевезень сухогрузами — залізної руди, вугілля, зерна, лісу. Основні судноплавні шляхи проходять через Атлантичний океан. На його узбережжі розташовані найбільші порти світу: Роттердам, Антверпен, Нью-Йорк, Філадельфія, Марсель, Гамбург, Лондон. Основна частина тоннажу суден належить Японії, Великобританії, Греції, Норвегії, США, Франції, Італії.

Річковий транспорт особливо велике значення має у США, Росії, Канаді, ФРН, Нідерландах, Китаї. Значними водними артеріями служать Міссісіпі з Міссурі, Рейн, Дунай, Парана, Меконг тощо. Провідна роль у міжконтинентальних перевезеннях пасажирів (щорічно до 800 млн) належить повітряному транспорту.

2. Основні види міжнародних зовнішніх економічних зв'язків.

У сучасному світі прогрес кожної країни невіддільний від її участі у світовому обміні матеріальними та духовними цінностями. Нині жодна, навіть найрозвиненіша, країна не зможе однаково ефективно виробляти весь асортимент сучасної продукції. Провідні позиції в міжнародних економічних відносинах посідають економічно розвинуті країни Заходу, частка яких становить від 2/3 до 3/4 усіх видів міжнародних зв'язків. Країни, що розвиваються, ще й досі вельми залежать від експорту сировини, палива і продовольства.

Основні форми міжнародних економічних зв'язків — це міжнародна торгівля, вивіз капіталу і кредитно-фінансові відносини, науково-технічне співробітництво, міжнародне виробниче співробітництво, надання міжнародних послуг і міжнародний туризм.

Міжнародна торгівля — одна з форм зовнішніх економічних зв'язків. Вона характеризується трьома головними показниками: 1) оборотом; 2) товарною структурою; 3) географічним розподілом.

У 1992 р. оборот світової торгівлі становив 7530 млрд доларів, у тому числі експорт—3700, імпорт — 3830. У структурі світової торгівлі на готові вироби (машини та обладнання, хімікати тощо) припадає 75 %, а на сировинні матеріали й напівфабрикати (продовольчі й сільгосптовари, сировина, мінеральна сировина, паливо) — 25 %. Головний регіон міжнародної торгівлі — Європа. На початку 90-х років на Західну Європу припало 52,4 % світового товарообороту, на Східну Європу — 5,8 %. Друге місце у світовій торгівлі посідає Азіатсько-Тихоокеанський регіон (21,6 %). Північна Америка — на третьому місці (15,5 %).

Імпорт капіталу і кредитно-фінансові відносини наприкінці ХХ ст. розвиваються швидше, ніж торгівля товарами. Імпорт капіталу здійснюється удвох формах: міжнародні позики й кредити, прямі закордонні капіталовкладення, що їх здійснюють транснаціональні корпорації. На початку 90-х роках ХХ ст. сумарний обсяг прямих закордонних капіталовкладень перевищив 1 трлн доларів. У світі сформувалися три головні центри фінансово-кредитної діяльності: США, Західна Європа, Японія.

Науково-технічні зв'язки — нова форма міжнародних економічних зв'язків, що здійснюються на комерційній і некомерційній основі та виявляються в обміні або купівлі-продажу науково-технічних знань, а також у розробленні спільних проектів. Міжнародне співробітництво в сфері матеріального виробництва набуває дедалі більшого значення. Воно виявляється в таких формах: міжнародна спеціалізація та кооперація виробництва; спільне виробництво продукції на дво-, багатосторонній основі, коли окремі країни беруть участь у випуску тієї чи тієї продукції; праця у сфері капітального будівництва; організація спільних підприємств.

Міжнародний туризм — одна з форм обміну послугами. Щорічно в туристичних поїздках бере участь 1/3 населення Землі.

Туризм. Розрізняють три види туризму: рекреаційний, науковий та діловий; на перший вид припадає 70 %. Основний потік туристів переміщується в межах розвинених країн. Для Іспанії та Австрії туризм — одна з основних експортних галузей, вона дає відповідно 30 і 80 % прибутків від експорту. Провідне місце туризм посідає в Італії, Франції, Греції, Швейцарії, Ізраїлі. В Україні переважає маршрутно-пізнавальний туризм.

Організація спортивних турнірів і змагань також належить до однієї з форм зовнішньоекономічної діяльності, бо об'єднує зусилля й фінанси багатьох країн-учасниць. Найбільш масштабними є літні та зимові Олімпійські ігри, чемпіонати світу та Європи з хокею, футболу, фігурного катання, шахів, тенісу, велоспорту тощо.

Спільне підприємництво — вельми поширена форма зовнішньоекономічної діяльності. У світі — десятки тисяч підприємств зі змішаним капіталом; в Україні зареєстровано понад тисячу. Окрім економічних вигод у вигляді отримання інвестицій або нових технологій, спільне підприємництво пом'якшує й політичні проблеми, бо країна, що вклала капітал в економіку іншої країни, зацікавлена в її сталості. Сфера діяльності спільних підприємств в Україні — торгівля, будівництво, туризм, посередницькі послуги, промислове виробництво.

3. Основні види міжнародного туризму

В основі туристичного буму, що охопив світ, лежать такі причини: новий рівень розвитку продуктивних сил, пов'язаний з досягненнями науково-технічної революції; глобальний феномен урбанізації, який змушує жителів великих міст шукати відпочинку в інших країнах; швидкий розвиток автомобілізації та авіаційного транспорту, зростання якості та рівня життя населення; швидкий ріст культури, що посилює пізнавальні потреби людей. У 1994 р. число міжнародних туристів склало 528 млн. осіб проти 160 млн. 1970 р. Доходи від туризму зросли до 300 млрд. дол. США. Це більш як 7 % обсягу всього світового експорту і приблизно 30 % світового експорту послуг.

Туризм прямо чи опосередковано забезпечує роботою понад 200 млн. осіб. До індустрії туризму належать: підприємства, що надають послуги з розміщення туристів (готелі, мотелі, кемпінги, пансіонати та ін.); туристичні фірми; транспортні організації з перевезення туристів; інформаційні та рекламні служби; органи управління туризмом; підприємства з виробництва товарів туристичного сервісу; підприємства роздрібної торгівлі; видання туристичної літератури.

Спеціалісти в галузі туризму вирізняють чотири його головні види: 1) рекреаційний, або оздоровчий туризм, що застосовується для відпочинку й лікування; 2) екскурсійний туризм, що поєднує відпочинок із пізнавальними інтересами; 3) науковий туризм (6—7 % від загального числа туристів); 4) діловий туризм (12—13 %). До особливих різновидів туризму відносять релігійне паломництво. За видами транспорту міжнародний туризм підрозділяється на автомобільний, авіаційний, залізничний, морський, річковий. Але переважна частина туристів користується автомобілями й літаками. Морський і річковий транспорт тепер обслуговують в основному круїзні маршрути.

Найбільше іноземних туристів (65 %) залучає Європа. Це, насамперед, самі європейці, а також туристи із США і Канади. Друге і третє місця (12—13 %) належать Північній Америці та Азії. В Північній Америці, як і в Європі, 3/4 туристів складають самі американці. Приблизно 10 % туристів залучають Латинська Америка, Африка і Австралія. Ці пропорції між регіонами в цілому залишаються досить стабільними. А втім, частка Європи починає поступово знижуватися, тоді як частка Північної Америки, Азії, решти регіонів зростає.

